

Zaštita žrtava rodno utemeljenog nasilja nad ženama u kaznenom postupku

Kovačević, Nera

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:253755>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

**Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Katedra za kazneno procesno pravo**

Nera Kovačević

**ZAŠTITA ŽRTAVA RODNO UTEMELJENOG NASILJA NAD ŽENAMA U
KAZNENOM POSTUPKU**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas

Zagreb, rujan 2024.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Nera Kovačević, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Nera Kovačević, v.r.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	POJMOVNO UREĐENJE	2
2.1.	Definicija rodno utemeljenog nasilja	3
2.2.	Ustavni, međunarodni i zakonski okvir.....	4
2.2.1.	<i>Ustav Republike Hrvatske</i>	5
2.2.2.	<i>Međunarodni dokumenti</i>	5
2.2.3.	<i>Zakonski okvir u Republici Hrvatskoj</i>	6
3.	USPOSTAVA SUSTAVA PODRŠKE ŽRTVAMA RODNO UTEMELJENOG NASILJA	9
3.1.	Opći sustav podrške žrtvama i svjedocima.....	9
3.2.	Sustav podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja.....	10
3.2.1.	<i>Centri za savjetovanje</i>	11
3.2.2.	<i>Hitne službe</i>	11
3.2.3.	<i>Linija za pomoć ženama</i>	12
3.2.4.	<i>Centri za žene</i>	12
3.2.5.	<i>Psihološka pomoć i savjetovanje</i>	12
3.3.	Nevladine organizacije za pomoć žrtvama rodno utemeljenog nasilja nad ženama	13
4.	KAZNENOPROCESNOPRAVNI INSTRUMENTI ZA ZAŠTITU ŽRTAVA RODNO UTEMELJENOG NASILJA	16
4.1.	Prava žrtava tijekom kaznenog postupka.....	16
4.1.1.	<i>Mjere procesne zaštite</i>	18
4.2.	Mjere opreza u širem smislu	19
4.2.1.	<i>Uhićenje i problem dvostrukog uhićenja</i>	19
4.2.2.	<i>Istražni zatvor i mjere opreza u užem smislu</i>	20
4.3.	Pojedinačna procjena žrtve	24
4.4.	Postupak prijave i obrade prijave žrtava	26
4.4.1.	<i>Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji</i>	26
4.4.2.	<i>Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja</i>	27
5.	ANALIZA SUDSKE PRAKSE.....	29
5.1.	Poseban način ispitivanja uporabom audio-video veze	29
5.2.	Isključenje javnosti.....	31
6.	ZAKLJUČAK.....	34
7.	LITERATURA.....	36

1. UVOD

Rodno utemeljeno nasilje nad ženama predstavlja jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava, duboko ukorijenjen u društvenim strukturama i normama koje održavaju nejednakost spolova jer neproporcionalno pogađa žene i djevojke diljem svijeta. Unatoč značajnom napretku u promicanju ravnopravnosti spolova i zaštiti ljudskih prava, nasilje nad ženama ostaje raširen problem koji ima dalekosežne posljedice za pojedince, obitelji i širu zajednicu, a manifestira se kroz različite oblike zlostavljanja, uključujući fizičko, seksualno, psihološko i ekonomsko nasilje. Kaznenoprocenopravna zaštita žrtava rodno utemeljenog nasilja nad ženama predstavlja ključan element u borbi protiv ovog oblika nasilja, jer osigurava da se žrtve pravno zaštite, da im se pruži potrebna podrška i da počinitelji budu odgovarajuće kažnjeni.

U prvom dijelu rada pružit će se pregled pojmovnog uređenja, uključujući definiciju rodno utemeljenog nasilja i pregled ustavnog, međunarodnog i zakonskog okvira. Nadalje, istražit će se uspostava sustava podrške žrtvama, uključujući opći sustav podrške te specifične usluge dostupne žrtvama rodno utemeljenog nasilja nad ženama, koje pružaju centri za savjetovanje, hitne službe i nevladine organizacije.

Treći dio rada fokusirat će se na kaznenoprocenopravne instrumente za zaštitu žrtava, razmatrajući prava žrtava tijekom kaznenog postupka, mjere procesne zaštite, mjere opreza te postupak prijave i obrade prijava. Kroz analizu pravnih slučajeva, posebno će se istražiti sudska praksa u vezi s posebnim načinom ispitivanja putem audio-video veze i isključenjem javnosti u kaznenom postupku, kako bismo ilustrirali primjenu ovih mjera u praksi.

Kroz sveobuhvatnu analizu, ovaj rad teži pružiti uvid u postojeće mehanizme zaštite i podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja nad ženama te identificirati područja koja zahtijevaju daljnje unapređenje, s krajnjim ciljem jačanja zaštite i podrške žrtvama ovog oblika nasilja.

2. POJMOVNO UREĐENJE

Kako bismo definirali rodno utemeljeno nasilje kao pojam, te žrtve tog nasilja, prvo moramo definirati samu žrtvu.

Premda je razumijevanje koncepta kaznenog djela od svojih početaka podrazumijevalo počinitelja s jedne, a žrtvu s druge strane, teorija kaznenog prava dugo je zanemarivala žrtvu i njezina prava u okviru kaznenog postupka.¹ Kaznenopravna teorija i praksa dugo su vremena bile usmjerene prema počinitelju s ciljem utvrđivanja njegove krivnje i izricanja kazne. Žrtva je uglavnom bila važna samo kao svjedok koji je dužan pomagati državnim organima u ostvarivanju prava na kažnjavanje osoba koje su prekršile norme materijalnog kaznenog prava.²

Žrtva je kao posebni procesnopravni subjekt uvedena u hrvatski kaznenoproceni sustav odredbama Zakona o kaznenom postupku iz 2008. godine.³ Naime, prema odredbi čl. 202., st. 11. Zakona o kaznenom postupku⁴ (dalje: ZKP) žrtva je fizička osoba koja je pretrpjela fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda koji su izravna posljedica kaznenog djela (izravna žrtva). Žrtvom kaznenog djela smatraju se i bračni i izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner te potomak, a ako njih nema, predak, brat i sestra one osobe čija je smrt izravno prouzročena kaznenim djelom te osoba koju je ona na temelju zakona bila dužna uzdržavati (neizravna žrtva).

Uvođenje žrtve kao posebnog procesnog sudionika rezultat je usklađivanja hrvatskog pravnog sustava s međunarodnim i europskim pravnim standardima, koji su posljednjih tridesetak godina sve više naglašavali važnost zaštite žrtvinih interesa u kaznenom postupku. Iako Zakon o kaznenom postupku iz 1997. godine⁵ (dalje u tekstu: ZKP/97) nije izričito regulirao prava žrtve kao posebnog procesnog sudionika, ona nije bila potpuno isključena iz kaznenog pravosuđa. Žrtva kaznenog djela mogla je ostvarivati značajna procesna prava preuzimajući ulogu oštećenika u kaznenom postupku. ZKP iz 2008. zadržava tu mogućnost, ali također uvodi posebna procesna i izvanprocesna prava za žrtvu, s ciljem zaštite od sekundarne

¹ Bezić, R. i Šprem, P. (2020), Zaštita žrtava u kaznenom postupku - praktična implementacija Direktive 2012/29/EU. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 27 (2), str. 603-635.

² Tomašević, G. i Pajčić, M. (2008), Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15 (2), str. 817-857.

³ Krapac, D. i sur. (2020), Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije. VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje; Zagreb: Narodne novine, str. 251.

⁴ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24.

⁵ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 115/06.

viktimizacije tijekom sudjelovanja u kaznenom postupku.⁶ Bitno je napomenuti da određena fizička osoba ulazi u pojam žrtve neovisno o tome je li počinitelj kaznenog djela identificiran, uhićen, optužen ili osuđen.⁷

Kao posebna znanost koja se bavi pravilima zaštite žrtava kaznenih djela od patnji, štete i potencijalnih ugrožavanja njihovih prava, prouzročenih kaznenim djelom, ali i mogućim nepravilnostima u postupanju državnih tijela prema žrtvi, razvila se viktimologija. Ona preporučuje da se pravni položaj žrtve regulira posebnim propisima već tijekom policijskih izvida kaznenih djela, a ne samo da služi kao podrška kaznenom progonu državnog odvjetnika tijekom suđenja. Također, ističe važnost osiguravanja posebnih uvjeta ispitivanja i sudjelovanja u postupku za žrtve koje se tretiraju kao ugroženi ili ranjivi svjedoci te predlaže da se žrtvama, tijekom ili nakon kaznenog postupka, omogući naknada štete iz specijalnih fondova za obeštećenje u slučajevima nasilnih kaznenih djela.⁸

2.1. Definicija rodno utemeljenog nasilja

Prema definiciji iz Kaznenog zakona, rodno utemeljeno nasilje nad ženama odnosi se na nasilje usmjereno protiv žene zbog toga što je žena (rodne uloge žene koja se u nekom društvu od nje očekuje) ili koje nerazmjerno pogađa žene. U takvim slučajevima, ako zakon ne propisuje strožu kaznu, takvo ponašanje će se smatrati otegotnom okolnošću (čl. 87. st. 32. Kaznenog zakona (KZ-a)).⁹ Uz to, Kazneni zakon navodi da tko počini rodno utemeljeno ubojstvo ženske osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora (čl. 111.a st. 1. KZ-a).

Pri utvrđivanju navedenog kaznenog djela uzet će se u obzir da je djelo počinjeno prema bliskoj osobi, osobi koju je počinitelj već ranije zlostavljao, ranjivoj osobi, osobi koja se nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti, ili je djelo počinjeno u okolnostima spolnog nasilja ili zbog odnosa koji žene stavlja u neravnopravan položaj ili da postoje druge okolnosti koje upućuju da se radi o rodno utemeljenom nasilju (čl. 111.a st. 2. KZ-a). Naime, rodno utemeljeno nasilje temelji se na hijerarhijskim i nejednakim strukturnim odnosima moći koji su ukorijenjeni

⁶ Krapac, D. i sur., *op.cit.* u bilj. 3, str. 251.

⁷ Burić, Z. (2015), Novi položaj žrtve u kaznenom postupku – U povodu obveze transponiranja odredaba Direktive 2012/29/EU u hrvatski kaznenopravni sustav. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 22 (2), 383-410.

⁸ *Ibid.*, str. 251-252.

⁹ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.

u kulturološki uvjetovanim rodnim normama. Ono također razotkriva dominaciju u simboličkom i kulturološkom poretku te se često manifestira kao izravno nasilje. Ova definicija naglašava činjenicu da je nasilje nad ženama temeljeno na spolu, nastoji učiniti vidljivijom povijesnu neravnotežu moći između žena i muškaraca te obuhvatiti opresivni uzorak prisilne kontrole koji žene lišava njihovih temeljnih sloboda.¹⁰

Nadalje, rodno utemeljeno nasilje nad ženama najopasniji je oblik kriminaliteta u Republici Hrvatskoj. Po svojoj rasprostranjenosti i težini posljedica nije ga moguće usporediti niti s jednom drugom vrstom kaznenih djela uključujući terorizam ili organizirani kriminalitet koji, sudeći po jačini i učinkovitosti mjera koje se poduzimaju protiv njih, napadaju dobra koja su na društvenoj ljestvici vrijednosti na puno višem mjestu od života, dostojanstva, fizičkog i psihičkog integriteta žena. Jedino su koruptivna kaznena djela u Hrvatskoj po svojoj raširenosti komparabilna s nasiljem nad ženama. Radi se o ubojstvima, silovanjima i raznim vrstama seksualnog nasilja, fizičkom i psihičkom nasilju u obitelji, tjelesnim ozljedama, ozbiljnom ili trajnom narušavanju zdravlja, prisilama, prijetnjama, trgovini ljudima, ropstvu i prisilnom radu, prisili na prostituciju, uznemiravanju, seksualnom zlostavljanju i drugim oblicima rodne diskriminacije, a s obzirom da je riječ o rodno uvjetovanom nasilju, rod je ženski pa je žrtva rodnog nasilja u pravilu žena baš zato što je žena.¹¹

2.2. Ustavni, međunarodni i zakonski okvir

U Republici Hrvatskoj, pravna zaštita žrtava rodno utemeljenog nasilja temelji se na čvrstom ustavnom, zakonskom i međunarodnom okviru koji osigurava njihova prava i sigurnost. Taj, dolje opisani, sveobuhvatni okvir stvara temelje za učinkovitu zaštitu žrtava i posljedično prevenciju rodno utemeljenog nasilja, a ima za cilj zaštititi žene od nasilja, pružiti podršku žrtvama te naposljetku kazniti počinitelje.

¹⁰ European Institute for Gender Equality (b.d.), Rodno uvjetovano nasilje nad ženama. Dostupno na: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1312?language_content_entity=hr (25.7.2024.)

¹¹ Đurđević, Z. (2022), Nekoliko riječi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 29 (2), str. V-VI

2.2.1. Ustav Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske sadrži odredbe o ravnopravnosti spolova i zabrani diskriminacije. Primjerice, članak 3. ističe ravnopravnost spolova kao najvišu vrednotu ustavnog poretka, a uz njega možemo spomenuti i članak 14. koji zabranjuje diskriminaciju, uključujući i onu na temelju spola, te članak 23. koji zabranjuje mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje.¹²

2.2.2. Međunarodni dokumenti

Kada govorimo o međunarodnoj razini, od dokumenata se ističe Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)¹³ i Istanbulska konvencija (Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji)¹⁴.

CEDAW obvezuje države potpisnice da poduzmu mjere za uklanjanje diskriminacije žena, uključujući mjere protiv nasilja nad ženama, te definira diskriminaciju žena kao svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi jednakosti muškaraca i žena.¹⁵

Nadalje, Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, poznatija kao Istanbulska konvencija, prvi je pravno obvezujući i sveobuhvatan međunarodni mehanizam za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Konvencija pruža nov i detaljan međunarodnopravni okvir za djelotvornije iskorjenjivanje

¹² Ustav Republike Hrvatske, pročišćeni tekst, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14

¹³ Uredba o prihvaćanju Izmjene članka 20. stavka 1. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Narodne novine MU, br. 15/2003

¹⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine MU, br. 3/2018

¹⁵ Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (2009), UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Zagreb: Biblioteka ONA, str. 11. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20%C5%BEena_%203%20izdanje.pdf (25.7.2024.)

obiteljskoga nasilja i nasilja nad ženama. U izradi Konvencije sudjelovali su međunarodni stručnjaci, kao i stručnjaci iz Hrvatske.¹⁶

Rad na Istanbulskoj konvenciji započeo je 2008. godine, prihvaćena je u Istanbulu 2011., a stupila je na snagu 1. kolovoza 2014., nakon što ju je ratificiralo deset država članica Vijeća Europe. Do danas je Istanbulsku konvenciju ratificiralo 28 država članica Vijeća Europe. Hrvatska je Konvenciju potpisala 22. siječnja 2013., a Europska unija 13. lipnja 2017.¹⁷

Istanbulska konvencija nije najstariji regionalni instrument kojim se nastojao stvoriti relevantan pravni okvir s ciljem zaštite žena od rodno uvjetovanog nasilja, no njezina je važnost u tome što postoji konsenzus stručne javnosti kako se radi o najobuhvatnijem regionalnom, pa i globalnom dokumentu takve vrste. Naime, najstariji regionalni dokument u toj specifičnoj domeni jest Interamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama (poznatija kao Konvencija Belém do Para) iz 1994., dok se Protokol o pravima žena u Africi, uz Afričku povelju o ljudskim i pravima naroda (Protokol Maputo) iz 2005., sadržajno uvelike oslanja na Konvenciju CEDAW, pri čemu dodatno definira nasilje nad ženama.¹⁸

2.2.3. Zakonski okvir u Republici Hrvatskoj

Ključni zakoni i propisi koji uređuju spomenutu materiju jesu Zakon o kaznenom postupku, Kazneni zakon, Prekršajni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, te Zakon o socijalnoj skrbi.

Zakon o kaznenom postupku prepoznaje značaj zaštite žrtava rodno uvjetovanog nasilja kroz niz ključnih odredbi koje osiguravaju njihovu sigurnost i dostojanstvo. Ove odredbe obuhvaćaju zaštitu identiteta i privatnosti žrtava, čime se smanjuje rizik od stigmatizacije i dodatne traumatizacije. Omogućavanje svjedočenja putem audio-video veze predstavlja još jedan važan korak u zaštiti žrtava, jer žrtvama omogućava da iznesu svoje iskaze bez izlaganja neposrednom pritisku ili stresu koji može proizaći iz fizičke prisutnosti počinitelja. Osim toga, zakon predviđa pružanje besplatne pravne i psihološke podrške, što je ključno za pomoć

¹⁶ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (b.d.), Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/03%20o%C5%BEujak/28%20o%C5%BEujka/Istanbulska/ind ex.html> (25.7.2024.)

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Željko, D. (2021), Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), 28 (2), str. 381-404.

žrtvama u procesu suočavanja s posljedicama nasilja i navigiranjem kroz pravosudni sustav. Ove mjere ne samo da olakšavaju pristup pravdi, već i omogućuju žrtvama da se osjećaju sigurnije i osnaženije u svojim nastojanjima za pravdu. Katalog prava žrtava dodatno osnažuje njihovu poziciju, uključujući pravo na informiranost o svim fazama postupka, pravo na zaštitu od daljnjeg nasilja te pravo na sudjelovanje u postupku kao stranka. Sve ove odredbe imaju za cilj stvoriti sustav koji je osjetljiv na potrebe žrtava i koji im pruža podršku tijekom cijelog kaznenog postupka, smanjujući rizik od retraumatizacije i omogućujući im da se lakše suoče s izazovima koji proizlaze iz iskustva nasilja.

Kazneni zakon Republike Hrvatske sadrži odredbe koje kriminaliziraju različite oblike nasilja nad ženama, uključujući obiteljsko nasilje, silovanje, seksualno uznemiravanje i druga kaznena djela, kao što je femicid uveden recentnim izmjenama Kaznenog zakona. Primjerice članak 179.a KZ-a zadržati Kazneno djelo nasilja u obitelji, a u članku 153. uređuje se kazneno djelo silovanja.

Prekršajni zakon¹⁹ (dalje: PZ) sadrži odredbe koje omogućuju zaštitu žrtava rodno uvjetovanog nasilja, posebno kada se nasilje procesuiraju kao prekršaj. Zakon omogućuje mjere poput zaštite identiteta žrtve, udaljenja počinitelja iz zajedničkog doma te zabranu prilaska ili kontaktiranja žrtve. Cilj ovih mjera je pružiti neposrednu zaštitu i sigurnost žrtvi, smanjiti mogućnost ponovnog nasilja i osigurati poštovanje prava žrtve u prekršajnom postupku.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji²⁰ (dalje: ZZNO) pruža sveobuhvatan pravni okvir za zaštitu žrtava obiteljskog nasilja, uključujući preventivne mjere, zaštitne mjere, te sankcije za počinitelje. Definira različite oblike obiteljskog nasilja i propisuje postupanje policije, centara za socijalnu skrb i drugih nadležnih tijela. Važno je napomenuti da se mnoga prava i mjere zaštite iz ZKP-a i ZZNO preklapaju. Na primjer, zabrana približavanja i kontaktiranja može biti određena prema oba zakona. U takvim slučajevima, primjenjuju se odredbe zakona koji je specifičniji za određeni slučaj, odnosno ZZNO kao *lex specialis*.

Zakon o ravnopravnosti spolova ima za cilj promovirati ravnopravnost spolova i eliminirati diskriminaciju na temelju spola u svim područjima društvenog života. Uključuje mjere za suzbijanje rodno utemeljenog nasilja i promicanje rodne ravnopravnosti.²¹

¹⁹ Prekršajni zakon (dalje u tekstu: PZ), Narodne novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22

²⁰ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (dalje u tekstu: ZZNO), Narodne novine, br. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24

²¹ Zakon o ravnopravnosti spolova (dalje u tekstu: ZRS), Narodne novine, br. 82/08, 69/17

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći omogućava žrtvama nasilja pristup besplatnoj pravnoj pomoći kako bi mogle ostvariti svoja prava i zaštitu, a Zakon o socijalnoj skrbi pruža okvir za podršku žrtvama nasilja, uključujući smještaj u sigurne kuće, psihološku pomoć i druge oblike socijalne pomoći.²²

²² Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (dalje u tekstu: ZBPP), Narodne novine, br. 143/13, 98/19

3. USPOSTAVA SUSTAVA PODRŠKE ŽRTVAMA RODNO UTEMELJENOG NASILJA

3.1. Opći sustav podrške žrtvama i svjedocima

Zaštita žrtava intenzivirala se posljednjih 40-ak godina uz znanstvenu podršku i razvoj viktimologije. Paralelno s međunarodnim ustrajanjem na zaštiti ljudskih prava te s jačanjem stručne spoznaje o važnosti povijesno marginalizirane uloge žrtve u kaznenim postupcima europskog kontinentalnog kruga, međunarodnopravna svijest o obvezi države da zaštiti žrtve najtežih kaznenih djela i pruži im potporu definirana je brojnim međunarodnim dokumentima. Krajem 20. stoljeća “renesansa žrtve kaznenog djela u državnom kaznenom postupku” postala jedna od važnih značajki suvremenog kaznenog procesnog prava.²³ Razvoj prava žrtava i organiziranog pružanja podrške započeo je pedesetih godina prošlog stoljeća. Usporedno uz donošenje pravnih instrumenata i jačanje uloge žrtava u kaznenom postupku razvijali su se i sustavi podrške, odnosno osnivale su se organizacije koje su žrtvama pružale različite oblike usluga.²⁴

Opći sustav podrške žrtvama i svjedocima u Hrvatskoj je ustrojen 2006. godine i počiva na krovnoj službi - Službi za podršku žrtvama i svjedocima pri Ministarstvu pravosuđa i uprave (u nastavku: Služba), gdje postoji devet odjela za podršku žrtvama i svjedocima koji djeluju pri županijskim sudovima u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Osijeku, Zadru, Vukovaru, Sisku, Šibeniku i Karlovcu, te na Mreži podrške suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela koja okuplja jedanaest udruga, kao i na Nacionalnom pozivnom centru za žrtve kaznenih djela i prekršaja 116 006.²⁵ Sam sustav u Hrvatskoj jedan je od rijetkih u Europi koji spaja institucionalnu pomoć koja se pruža u Ministarstvu i odjelima na sudovima, te pomoć i potporu koju pruža civilno društvo. Kroz zajedničko djelovanje državnih službi i organizacija civilnog društva, žrtvama i

²³ Bezić, R. i Šprem, P. (2020), Zaštita žrtava u kaznenom postupku - praktična implementacija Direktive 2012/29/EU. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 27 (2), str. 603-635.

²⁴ Drožđan-Kranjčec, A. i Mamula, M. (2023), Sustav podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Hrvatskoj – usklađenost s međunarodnim zahtjevima i standardima. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 30 (2), str. 545-568.

²⁵ Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Republike Hrvatske (b.d.), Sustav podrške žrtvama i svjedocima. Dostupno na: <https://mpudt.gov.hr/istaknute-teme-11/sustav-podrske-zrtvama-i-svjedocima/27403> (26.7.2024.)

svjedocima kaznenih i prekršajnih djela nastoji se pružiti sveobuhvatna pomoć.²⁶ Žrtve se Službi obraćaju radi dobivanja emocionalne podrške i sveobuhvatnih informacija o njihovim pravima, a također se pružaju informacije i emocionalna podrška žrtvama i svjedocima pozvanim svjedočiti putem međunarodne pravne pomoći.²⁷

Kako bi se žrtvama i svjedocima osigurala dostupnost sustava podrške na području cijele Hrvatske, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije potaknulo je osnivanje partnerske mreže organizacija za podršku i pomoć žrtvama. Od 2018. godine formiran je spomenuti program „Mreže podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela“ koji se provodi u 17 županija.²⁸ Dostupni podaci pokazuju da se Mreži najčešće obraćaju žrtve rodno uvjetovanog nasilja te kaznenih djela počinjenih od strane bliskih osoba. Navedeno potvrđuje zahtjeve međunarodnih standarda o nužnosti prepoznavanja tih kategorija kao posebno ranjivih žrtava kojima je nužno osigurati funkcionalan i dostupan sustav podrške.²⁹ Osim toga, 2013. godine osnovan je i Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja u suradnji Udruge za podršku žrtvama i svjedocima, Ministarstva pravosuđa i Programa Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) čime je Hrvatska postala peta europska zemlja koja je uvela besplatan i standardizirani broj za podršku žrtvama i svjedocima 116 – 006. Navedena linija je besplatna i anonimna, a od 2020. je žrtvama i svjedocima dostupna 0-24 sata, te je od otvaranja linije do ožujka 2023. zaprimljeno više od 14.500 poziva. Prema najavama Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, u narednom će se razdoblju osnovati još osam novih Odjela za podršku žrtvama i svjedocima, na šest županijskih sudova na kojima do sada nisu osnovani, te na dva općinska suda u Zagrebu i Splitu.³⁰

3.2. Sustav podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja

Uspostava sustava podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja ključan je korak u osiguravanju zaštite, pravde i oporavka za one koji su pogođeni ovim oblikom nasilja. Ovaj sustav obuhvaća širok spektar usluga i mjera koje imaju za cilj pružiti žrtvama potrebnu pomoć i osnažiti ih kako bi mogle nastaviti sa svojim životima u sigurnosti i dostojanstvu.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Drožđan-Kranjčec, A. i Mamula, M., *op.cit.* u bilj. 24, str. 564

³⁰ Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Republike Hrvatske (b.d.), Sustav podrške žrtvama i svjedocima. Dostupno na: <https://mpudt.gov.hr/istaknute-teme-11/sustav-podrske-zrtvama-i-svjedocima/27403> (26.7.2024)

U posljednjem desetljeću sve je jasnije prepoznata odgovornost 27 država članica EU-a i Hrvatske za provedbu učinkovitih mjera u okviru svojih međunarodnih obveza glede ljudskih prava, posebno u odgovoru na obiteljsko nasilje nad ženama. Ove mjere uključuju širenje i uspostavljanje odgovarajućih servisa podrške za žrtve, poput sigurnih skloništa, koji su temelji međunarodnih pravnih instrumenata i preporuka UN-ovog Odbora za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW). Ujedinjeni narodi, Europska unija, Vijeće Europe, te stručnjaci i istraživači prepoznali su važnost ovih specijaliziranih servisa u kontekstu rodne prirode nasilja nad ženama i ljudskih prava.³¹ Osnovne vrste servisa koji se pružaju uključuju: centre za savjetovanje, hitne službe, linije za pomoć žrtvama, centre za žene te psihološku pomoć i savjetovanje.

3.2.1. Centri za savjetovanje

Centar za savjetovanje jest nerezidencijalan servis koji pruža rodno specifičnu dnevnu podršku bilo koje vrste (uključujući informacije, savjete, savjetovanje, praktičnu podršku, sudsku pratnju, pravne informacije, proaktivnu podršku i potporu) ženama koje su preživjele partnersko nasilje i njihovoj djeci koja nemaju smještaj u skloništu.³²

3.2.2. Hitne službe

Hitne službe primarno se bave ženama koje su preživjele partnersko nasilje, a pomoć pruža specijalizirano osoblje u sklopu hitnih medicinskih službi u bolnicama ili u sklopu timova socijalne službe koji pružaju trenutačnu pomoć, poput smještaja te posebne proaktivne ili mobilne psihosocijalne pomoći. Također se mogu pružati u skloništima za žene u kojima se pruža hitan smještaj.³³

³¹ Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (2015), Pregled provedbe Pekinške platforme za djelovanje u državama članicama EU-a: Nasilje nad ženama - Podrška žrtvama. Zagreb: Biblioteka ONA, str. 18. Dostupno na:

https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EIGE/Publikacija%20EIGE_Pregled%20provedbe%20Pekin%C5%A1ke%20platforme%20za%20djelovanje%20u%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20EU-a%20Nasilje%20nad%20%C5%BEenama%20-%20podr%C5%A1ka%20%C5%BErtvama_Glavni%20nalazi%E2%80%9C.pdf (1.8.2024.)

³² *Ibid.*, str. 19.

³³ *Ibid.*, str. 21.

3.2.3. Linija za pomoć ženama

24-satna linija za pomoć prvenstveno je namijenjena ženama koje su preživjele partnersko nasilje te pruža savjetovanje, kriznu intervenciju i upućivanje na nadležne agencije za podršku. Osoblje na ovoj liniji mora biti osposobljeno za pomoć ženama koje su doživjele nasilje.³⁴ U Hrvatskoj je u okviru projekta "Sigurna kuća – podizanje kvalitete psihosocijalne podrške i boravka" pokrenuta besplatna telefonska SOS linija za pomoć, podršku, krizne i druge intervencije za žrtve obiteljskog nasilja. Putem SOS linije moguće je dobiti informacije o pružanju besplatne pravne i psihosocijalne pomoći i podrške.³⁵

3.2.4. Centri za žene

Centar za žene predstavlja sklonište ili utočište koje nudi prilagođene usluge za specifične kratkoročne i dugoročne potrebe žena i djece koji su preživjeli partnersko nasilje. Isto pruža ključnu hitnu podršku, sigurnost, i savjete koji pomažu ženama u ponovnoj izgradnji njihovih života. Ono mora imati specijalizirano osoblje koje razumije rodno utemeljeno nasilje i diskriminatornu prirodu takvog nasilja.³⁶

3.2.5. Psihološka pomoć i savjetovanje

Ženama koje su preživjele partnersko nasilje potrebni su servisi za oporavak i novi početak, uključujući podnošenje zahtjeva za zabranom prilaska ili zaštitnim nalogima, zahtjeva za razvod braka, rješavanje pitanja skrbištva nad djecom, kao i pravni savjeti o pravima useljenja ili boravka. Takve pravne usluge trebale bi biti pružane besplatno ili po prihvatljivoj cijeni, te dostupne ženama koje su preživjele partnersko nasilje. Uz to, žrtvama je često potrebna i psihološka pomoć tako da Zavodi za socijalni rad i specijalizirane nevladine

³⁴ *Ibid.*, str. 21.

³⁵ Udruga za zaštitu žena i djece žrtava obiteljskog nasilja „IRIS“ Bjelovar (b.d.), Besplatna SOS linija za pomoć i podršku ženama žrtvama rodno uvjetovanog nasilja. Dostupno na: <https://www.iris-sigurnakucabjelovar.hr/0800-200-033-besplatna-sos-linija-za-pomoc-i-podrsku-zenama-zrtvama-rodno-uvjetovanog-nasilja/> (1.8.2024.)

³⁶ Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, *op.cit.* u bilj. 31, str. 23.

organizacije nude besplatno psihološko savjetovanje koje pomaže žrtvama u procesu oporavka.³⁷

3.3. Nevladine organizacije za pomoć žrtvama rodno utemeljenog nasilja nad ženama

Nevladine organizacije za pomoć žrtvama rodno utemeljenog nasilja pružaju ključne usluge i podršku ženama u kriznim situacijama. Kroz svoje aktivnosti, ove organizacije ne samo da nude direktnu pomoć, već i rade na promjeni društvenih normi i unapređenju zakonodavnog okvira kako bi se osigurala veća zaštita i podrška žrtvama. Neke od njih, koje će u nastavku biti opisane, su Autonomna ženska kuća Zagreb, Udruga B.a.Be. te Ženska soba.

Autonomna ženska kuća Zagreb (dalje u tekstu: AŽKZ) nevladina je organizacija koja se posvetila borbi protiv rodno utemeljenog nasilja i pružanju pomoći ženama koje su preživjele isto. Osnovana je 1991. godine i od tada se etablirala kao ključni akter u zaštiti prava žena i djece u Hrvatskoj. AŽKZ proizašla je iz feminističkog pokreta i nastavak je Ženske grupe Trešnjevka, osnovane 1986. godine. U okviru Ženske grupe Trešnjevka nastao je prvi SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja koji je s radom počeo u ožujku 1988. godine te Sklonište koje je započelo s radom u prosincu 1990. godine. U to vrijeme nasilje nad ženama i njihovom djecom nije bilo službeno prepoznato kao društveni problem bez obzira na tadašnji kontekst zalaganja za ravnopravnost muškaraca i žena. Od 90-ih godina nadalje AŽKZ je imala ključan utjecaj na zaštitu žena koje su preživjele partnersko nasilje, razvoj svijesti o ženskim pravima, nasilju nad ženama i rodnoj ravnopravnosti.³⁸

Adresa skloništa proglašena je službenom tajnom te je to jedino sklonište s tim stupnjem tajnosti u RH. Tijekom 31 godine rada Autonomna ženska kuća Zagreb pružila je izravnu pomoć i podršku za više od 47.000 žena i njihove djece.³⁹ Rad Autonomne ženske kuće Zagreb temelji se na vrijednostima feminizma i društvene promjene te ženskih ljudskih prava. AŽKZ njeguje kulturu koja promiče žensku solidarnost, podršku, povjerljivost, i anonimnost, uz poštovanje autonomije, integriteta i dostojanstva žena. Podrška i pomoć pružaju se ženama i njihovoj djeci bez obzira na njihove individualne karakteristike ili status. Organizacija se

³⁷ Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, *op.cit.* u bilj. 31, str. 26-27.

³⁸ Autonomna ženska kuća Zagreb (b.d.), Povijest Autonomne ženske kuće Zagreb. Dostupno na: <https://azkz.hr/onama/povijest/> (1.8.2024.)

³⁹ *Ibid.*

pridržava etičkih načela odgovornosti, visoke profesionalne razine u zaštiti ženskih prava, te transparentnosti u korištenju financijskih sredstava.⁴⁰

B.a.B.e. (Budi aktivna. Budi emancipiran) su organizacija osnovana 1994. godine sa svrhom promicanja i zaštite ženskih ljudskih prava koja se danas usredotočila na promicanje rodne ravnopravnosti i osiguravanje jednakih mogućnosti za sve rodove u svim sferama društvenog života. Djelatnost udruge strukturirana je kroz četiri strateška programa: Rodna ravnopravnost, Prevencija i suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja, Sigurna kuća te Javne politike i zagovaranje.⁴¹

Program Prevencija i suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja nastavak je i proširenje aktivnosti programa Legaline, koji je organizacija B.a.B.e. pokrenula 1995. godine, što ga čini jednim od najdugovječnijih programa ove organizacije. Glavna svrha programa je pružanje pravne i psihosocijalne pomoći žrtvama rodno uvjetovanog nasilja, te identificiranje nedostataka u zakonodavstvu ili propusta u provedbi institucija kroz direktnu komunikaciju s građanima i građankama. Program uključuje besplatne pravne i psihološke savjetodavne usluge za sve građane i građanke, vođenje strateških sporova, te praćenje i utjecanje na formuliranje javnih politika i zakona u području rodno uvjetovanog nasilja. Osim toga, program aktivno radi na podizanju svijesti javnosti o problemu rodno uvjetovanog nasilja, te zagovaranju promjena u društvu koje će omogućiti bolje zaštitne mjere i podršku za žrtve. B.a.B.e. također surađuje s drugim nevladinim organizacijama i relevantnim institucijama kako bi osigurala sveobuhvatnu podršku i promicala prava žena na nacionalnoj i međunarodnoj razini.⁴²

Osim gore opisanog programa, ključan je i program Sigurna kuća, koji igra vitalnu ulogu u pružanju zaštite i podrške ženama i djeci koji su preživjeli rodno uvjetovano nasilje. Program nudi sigurno utočište gdje žrtve mogu pronaći privremeni smještaj, daleko od nasilnika, u okruženju koje im omogućuje fizičku i emocionalnu sigurnost. Uspostavom programa Sigurna kuća, omogućeno je otvaranje i rad Sigurne kuće u Vukovarsko-srijemskoj županiji koja osigurava smještaj za do dvanaest žena i osmero djece s područja čitave Hrvatske na maksimalno godinu dana.⁴³

Ženska soba je feministička, neprofitna organizacija civilnog društva koja je osnovana 2002. godine. Njezina misija je prevencija i suzbijanje seksualnog nasilja, pružanje izravne

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ B.a.B.e., Budi aktivna. Budi emancipiran. (b.d.), O nama. Dostupno na: <https://babe.hr/o-nama/> (1.08.2024.)

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

pomoći osobama koje su preživjele takvo nasilje, te promocija i zaštita seksualnih prava. Organizacija djeluje iz različitih perspektiva, uključujući iskustva preživjelih, stručnjaka, pomagača i zagovarača. Razvija usluge za žrtve seksualnog nasilja koje su pristupačne, inkluzivne i kulturno osjetljive, s naglaskom na razumijevanje trauma. Ženska soba je posvećena socijalnoj pravdi i ljudskim pravima. U svom radu, Ženska soba integrira zagovaračke aktivnosti koje su usmjerene na ljudska prava i rodnu osjetljivost. Organizacija cijeni snagu preživjelih, poštuje njihova različita iskustva i pruža podršku za njihovo zacjeljivanje i razvoj otpornosti. Također podržava aktivizam i društvene promjene koje teže boljoj zaštiti i podršci žrtvama seksualnog nasilja.⁴⁴

⁴⁴ Ženska soba (b.d.), Opis ženske sobe. Dostupno na: <https://zenskasoba.hr/opis-zs/> (1.08.2024.)

4. KAZNENOPROCESNOPRAVNI INSTRUMENTI ZA ZAŠTITU ŽRTAVA RODNO UTEMELJENOG NASILJA

4.1. Prava žrtava tijekom kaznenog postupka

Zakon o kaznenom postupku (ZKP) predviđa širok spektar prava za žrtve kaznenih djela, s posebnim naglaskom na zaštitu posebno ranjivih žrtava, uzimajući u obzir njihove specifične karakteristike, kao i vrstu i težinu počinjenog kaznenog djela. Neka od tih prava također se manifestiraju kao mjere procesne zaštite, koje sud određuje kako bi osigurao maksimalnu sigurnost i dostojanstvo žrtava tijekom postupka.

Ta prava, određena ZKP-om, osiguravaju da se žrtvama pruža adekvatna zaštita i podrška, te da se prema njima postupa s poštovanjem i dostojanstvom tijekom cijelog kaznenog postupka. ZKP tako osigurava da žrtve nisu samo pasivni promatrači, već aktivni sudionici u postupku koji imaju pravo biti informirani, zaštićeni i podržani u svakom koraku.

Prema tome, prava žrtava koje ZKP navodi su pravo na lako dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za potporu žrtvama odmah nakon počinjenja kaznenog djela i onoliko dugo koliko je potrebno, pravo na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu tijela, organizacije ili ustanove za pomoć žrtvama kaznenih djela u skladu sa zakonom, pravo na zaštitu od zastrašivanja i odmazde, pravo na zaštitu dostojanstva tijekom ispitivanja žrtve kao svjedoka, pravo da žrtva bude saslušana bez neopravdane odgode nakon podnošenja kaznene prijave te da se daljnja saslušanja provode samo u mjeri u kojoj je to nužno za potrebe kaznenog postupka, pravo na pratnju osobe od povjerenja, po njezinu izboru, pri poduzimanju svih radnji u kojima sudjeluje, od prijave žrtve do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, pravo da se medicinski zahvati prema žrtvi poduzimaju u najmanjoj mjeri i samo ako su krajnje nužni za potrebe kaznenog postupka, pravo podnijeti prijedlog za progon i privatnu tužbu sukladno odredbama Kaznenog zakona, pravo sudjelovati u kaznenom postupku kao oštećenik, pravo biti obaviještena o odbacivanju kaznene prijave i odustajanju državnog odvjetnika od kaznenog progona te pravo preuzeti kazneni progon umjesto državnog odvjetnika, pravo na obavijest od državnog odvjetnika o poduzetim radnjama povodom njezine prijave i podnošenje pritužbe višem državnom odvjetniku, pravo na tajnost podataka čijim bi se otkrivanjem mogla ugroziti njezina sigurnost ili sigurnost žrtvi bliskih osoba, pravo da bez nepotrebne odgode bude obaviještena o puštanju uhićenika na slobodu, ukidanju pritvora ili istražnog zatvora, bijegu

okrivljenika i otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora te mjerama koje su poduzete radi njezine zaštite, osim u slučaju odricanja žrtve od navedenog prava, pravo da bude obaviještena o svakoj odluci kojom se pravomoćno okončava kazneni postupak, osim u slučaju odricanja žrtve od navedenog prava, pravo predložiti da bude ispitana putem audio-video uređaja (čl. 43. st. 1. ZKP-a).

Izmjenama Zakona o kaznenom postupku iz ožujka 2024. godine značajno se proširuju i osnažuju prava žena žrtava nasilja. Uvodi se pravo žrtve na žalbu protiv odluka o mjerama opreza (čl. 98. st. 8. ZKP-a), a propisuje se minimalna udaljenost od 100 metara prilikom primjene tih mjera (čl. 99. st. 4. ZKP-a). U slučaju kršenja mjera opreza, policija će imati ovlast uhititi počinitelja, dok će sud biti dužan odlučiti o zamjeni mjera opreza istražnim zatvorom u roku od 24 sata (čl. 101. st. 2. ZKP-a). Osim toga, žrtvama je omogućeno pravo na pratnju osobe od povjerenja tijekom cijelog postupka (čl. 43. st. 1. t. 6. ZKP-a).

Nadalje, žrtve nasilja u obitelji predstavljaju ranjivu skupinu zbog osobne povezanosti s počiniteljem, učestalog ranijeg izlaganja žrtve nasilju i sličnog. Prava takvih žrtava nisu posebno uređena ZKP-om, već su dodatna prava uređena Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO). Ovaj zakon, koji se primjenjuje kao *lex specialis*, osigurava žrtvama nasilja u obitelji specifičnu pravnu zaštitu i podršku, dodatno naglašavajući važnost njihove sigurnosti i dostojanstva. Kao što je već rečeno, mnoga prava iz ZKP-a i ZZNO-a se preklapaju, čime se osigurava konzistentna i učinkovita zaštita žrtava kroz različite pravne okvire.⁴⁵ Prava žrtava nasilja u obitelji uključuju, prema čl. 6. st. 1. ZZNO-a, pravo na lako dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za podršku odmah nakon počinjenja prekršaja, pravo na djelotvornu psihološku i stručnu pomoć te podršku od nadležnih tijela i organizacija, pravo na zaštitu od zastrašivanja, odmazde i na dostojanstvo tijekom ispitivanja, pravo na pratnju osobe od povjerenja tijekom svih radnji u postupku, pravo na pravovremenu obaviještenost o puštanju uhićenika ili promjenama u mjerama zaštite, pravo na tajnost podataka koji bi mogli ugroziti njezinu sigurnost te pravo na isključenje javnosti iz sudskog postupka, pravo na opunomoćenika, smještaj u odgovarajuću ustanovu i policijsku zaštitu prilikom napuštanja zajedničkog kućanstva, pravo da bude ispitana bez odgode, po mogućnosti od strane osobe istog spola, te izbjegavanje kontakta s počiniteljem, pravo predložiti ispitivanje putem audio-video

⁴⁵ Ivičević Karas E. (2020), Posebno ranjive kategorije žrtava kaznenih djela u hrvatskom kaznenom procesnom pravu- normativni okvir i praksa, u: Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite), Bejatović, S. (ur), Misija OEBS u Srbiji, Beograd, str. 10. (10.9.2024.)

uređaja i druga prava propisana zakonom o kaznenom postupku, te pravo na isključenje javnosti u postupku.

4.1.1. Mjere procesne zaštite

U skladu s člankom 44. stavkom 5. ZKP-a, mjere procesne zaštite obuhvaćaju posebne metode ispitivanja o kojima uvijek odlučuje sud, uključujući korištenje audio-video uređaja. Ispitivanje u policiji i državnom odvjetništvu provode osobe istog spola, a u slučaju ponovnog ispitivanja, postupak vodi ista osoba. Također, jedna od mjera je i isključenje javnosti s rasprave.⁴⁶

Prema tome, žrtva rodno utemeljenog nasilja nad ženama, a i žrtva obiteljskog nasilja ima pravo tražiti poseban način ispitivanja (čl. 43. st. 1. t. 13. ZKP-a), koji podrazumijeva ispitivanje putem audio-video uređaja, prilikom kojeg neće doći u kontakt s okrivljenikom. Naime, audio-video ispitivanje žrtava nasilja u obitelji predstavlja suvremenu metodu koja štiti žrtve od dodatnog stresa i retraumatizacije tijekom kaznenog postupka. Ova metoda omogućuje žrtvi da svoje svjedočenje daje u sigurnom okruženju bez direktnog kontakta s okrivljenikom, čime se smanjuje strah i neugoda. Snimljeno svjedočenje služi kao dokaz u postupku, osiguravajući da žrtva ne mora ponavljati svoje svjedočanstvo, što pridonosi zaštiti njezinog dostojanstva i integriteta.

Kao još jedna mjera procesne zaštite, a ujedno i pravo žrtve je pravo na isključenje javnosti u postupku pred sudom. Tako je sud na raspravi dužan isključiti javnost s cijele rasprave ili njezinog dijela kada je to potrebno radi zaštite privatnosti žrtve (čl. 388. ZKP). Žrtve seksualnih delikata, i žrtve za koje je to utvrđeno na temelju pojedinačne procjene, imaju pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave (čl. 44. st. 4. t. 7. i st. 5. t. 6. ZKP-a).

Kada se govori o zaštiti privatnosti, bitno je spomenuti i pravo žrtve na tajnost podataka čijim bi se odavanjem mogla ugroziti sigurnost žrtve ili njenih bliskih osoba. To podrazumijeva da nitko od sudionika kaznenog ili prekršajnog postupka, uključujući policijske službenike, državne odvjetnike, suce, svjedoke, vještake i druge koji su uključeni u postupak, ne smije

⁴⁶ Ivičević Karas, E., Burić, Z. i Filipović, H. (2019), Prva iskustva policijskih službenika u provođenju pojedinačne procjene žrtava kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 28 (4), str. 468-489.

dijeliti informacije poput adrese skloništa u kojem se nalazi žrtva ili druge privremene adrese na koju se sklonila od počinitelja.⁴⁷

Mjere procesne zaštite ključne su jer pomažu u sprječavanju dodatne traume kod žrtava tijekom sudskog postupka, omogućujući im da svjedoče bez straha i stresa. Time se osigurava da žrtve mogu slobodno iznijeti svoje svjedočenje. Također, takve mjere jačaju povjerenje u pravosudni sustav te potiču žrtve da surađuju s nadležnim tijelima i prijavljuju kaznena djela.

4.2 Mjere opreza u širem smislu

4.2.1. Uhićenje i problem dvostrukog uhićenja

Mjere opreza u širem smislu, između ostalog, obuhvaćaju i mjeru uhićenja, uz koju se vezuje i problem tzv. dvostrukog uhićenja, o kojemu će više riječi biti u nastavku.

Uhićenje osumnjičenika učinkovita je mjera zaštite žrtava kod nasilnih kaznenih djela i prekršaja, pa tako i kod nasilja u obitelji, odnosno rodno uvjetovanog nasilja nad ženama. S obzirom na pristup uhićenju u slučajevima nasilja, sustavi se razlikuju prema tri glavne kategorije: neki propisuju obvezno uhićenje osumnjičenika, drugi preferiraju uhićenje kao poželjnu mjeru, dok treći ostavljaju odluku o uhićenju na prosudbu policijskih službenika koji interveniraju.⁴⁸ Uhićenje se u našem zakonu definira kao prisilno zadržavanje osobe koja se sumnjiči za počinjenje kaznenog djela (čl. 202. st. 5. ZKP-a). Iako po intenzitetu utjecaja na temeljno pravo na osobnu slobodu podsjeća na istražni zatvor, uhićenje se razlikuje po svojoj kratkotrajnosti i ne podrazumijeva trajno zatvaranje. Ono predstavlja trenutni čin koji može, ali i ne mora dovesti do daljnjeg zatvaranja, ovisno o okolnostima slučaja. Prije uhićenja, moraju biti ispunjene određene formalne pretpostavke, a policija je obvezna postupati sa svakim uhićenikom i okrivljenikom humano, poštujući njihovo dostojanstvo (čl. 7. st. 1. ZKP-a). Ove formalnosti uključuju također i davanje potrebnih obavijesti uhićeniku, vremensko ograničavanje trajanja uhićenja, kao i reguliranje postupka dovođenja uhićenika pritvorskom nadzorniku te donošenje odluke o daljnjem oduzimanju slobode.⁴⁹

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Bonačić, M. i Filipović, H. (2022), Istraživanje o dvostrukim uhićenjima kod prekršaja nasilja u obitelji. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 29 (2), str. 247-285. (3.08.2024.)

⁴⁹ Krapac, D. i sur., *op.cit.* u bilj. 3, str. 364-368

Sjedinjene Američke Države bile su predvodnik u uvođenju obveznih uhićenja kod nasilja u obitelji. S vremenom se pokazalo da je uvođenje obveznih uhićenja dovelo do viših stopa uhićenja općenito, ali i do viših stopa uhićenja žena te do viših stopa tzv. dvostrukih uhićenja (engl. *dual arrests*), tj. situacija u kojima obje strane koje sudjeluju u incidentu budu uhićene pod sumnjom da su počinile nasilje. Kako bi se maksimalno smanjila učestalost dvostrukih uhićenja, mnoge savezne države u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) usvojile su zakone o tzv. primarnom agresoru (engl. *primary aggressor laws*). Ovi zakoni su usmjereni na smanjenje broja slučajeva u kojima obje strane u incidentu budu uhićene. U SAD-u su također provedena opsežna istraživanja o uzrocima dvostrukih uhićenja, njihovim posljedicama za žrtve, te o učinkovitosti zakonodavstva koje se bavi identifikacijom primarnog agresora. Republika Hrvatska u svojem zakonodavstvu nije propisala obvezno uhićenje kod kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji te je odluka o tome prepuštena policijskim službenicima koji izlaze na intervenciju. Međutim, i u Hrvatskoj su u jednom trenutku dvostruka uhićenja kod nasilja u obitelji prepoznata kao problem kod niza dionika, kao što su Odbor za uklanjanje diskriminacije žena, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova RH i nevladine organizacije.⁵⁰

O problematici dvostrukih uhićenja osvrnula se i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova koja naglašava nužnost promjene prakse dvostrukih uhićenja koje provodi policija. Ističe da je ova praksa prisutna u svim državama regije te je prije svega posljedica nedovoljne osviještenosti, educiranosti i razumijevanja problematike rodno utemeljenog nasilja i prisilne kontrole kao integralne sastavnice te ključnog alata kojim se koristi počinitelj u ovim oblicima nasilja.⁵¹

4.2.2. Istražni zatvor i mjere opreza u užem smislu

4.2.2.1. Istražni zatvor

Istražni zatvor predstavlja mjeru procesne prisile koja podrazumijeva oduzimanje osobne slobode osumnjičenika ili okrivljenika, a koju sud određuje pod zakonskim uvjetima prije ili tijekom kaznenog postupka. Ova mjera uključuje privremeno zatvaranje s ciljem

⁵⁰ Bonačić, M. i Filipović, H., *op.cit.* u bilj. 48, str. 248-249

⁵¹ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2024), Pravobraniteljica održala online edukaciju o problematici dvostrukih uhićenja. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/1263> (10.09.2024.)

osiguranja određenih svrha propisanih kaznenim procesnim pravom. Jedna je od najstrožih mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, a koristi se i kao mjera suzbijanja iteracijske opasnosti kod svih nasilnih djela. Ova mjera, regulirana Zakonom o kaznenom postupku, ima za cilj spriječiti daljnje nasilje, osigurati nesmetano vođenje postupka i zaštititi javni interes.⁵²

Kao mjera procesne prisile, podložan je strogim vremenskim okvirima, pa prema zakonskim odredbama, do donošenja presude suda prvog stupnja, istražni zatvor može trajati najdulje do određenih vremenskih limita, koji se određuju prema težini kaznenog djela. Za kaznena djela za koja je predviđena kazna zatvora do jedne godine, istražni zatvor može trajati najdulje dva mjeseca. U slučajevima gdje je propisana kazna do tri godine, taj rok se produžuje na tri mjeseca. Ako se radi o kaznenom djelu za koje se može izreći kazna do pet godina, istražni zatvor može trajati do šest mjeseci. U slučaju težih kaznenih djela, gdje se predviđa kazna do osam godina, rok se povećava na dvanaest mjeseci. Za najteža kaznena djela, za koja se može izreći kazna zatvora preko osam godina, istražni zatvor može trajati dvije godine. Konačno, ako se radi o kaznenim djelima koja podrazumijevaju dugotrajni zatvor, maksimalno trajanje istražnog zatvora produžava se na tri godine (čl. 133. st. 1. ZKP-a). Najdulji rokovi trajanja istražnog zatvora imaju važnu ulogu u osiguravanju procesne discipline, kako u prvostupanjskim tako i u drugostupanjskim postupcima. Oni potiču sudove i druga državna tijela da postupaju posebno žurno u predmetima vezanim za istražni zatvor.⁵³

U slučajevima rodno utemeljenog nasilja, uključujući rodne uvjetovane delikte, nasilje u obitelji i femicid, istražni zatvor može se odrediti ako postoji osnovana sumnja da je okrivljenik počinio kazneno djelo i ako postoji neki od istražnozatvorskih razloga. U kontekstu nasilja nad ženama dva istražnozatvorska razloga relevantna u odnosu na žrtvu jesu iteracijska opasnost (opasnost ponovnog počinjenja kaznenog djela) i koluzijska opasnost. Iteracijska opasnost (čl. 123. st. 1. t. 3. ZKP-a) postoji u slučaju rizika da bi okrivljenik mogao ponovno počinuti nasilje nad žrtvom ili drugim članovima obitelji, ili dovršiti nasilje kojim prijeti, pa sud može odrediti istražni zatvor kako bi spriječio daljnje kazneno djelo. S druge strane, sud može odrediti istražni zatvor zbog koluzijske opasnosti (čl. 123. st. 1. t. 2. ZKP-a) ako postoji

⁵² Krapac, D. i sur., *op.cit.* u bilj. 3, str. 377.

⁵³ Ivičević Karas, E. i Burić, Z. (2019). Na putu prema transponiranju Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći u hrvatski kazneni postupak? Osvrt na Prijedlog osme novele ZKP-a. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 26 (2), 417-446.

opasnost da bi okrivljenik mogao pokušati utjecati na svjedoke, uključujući žrtvu, kako bi ih zastrašio ili naveo na promjenu iskaza.

Prema ZKP-u, istražni zatvor određuje sud na prijedlog državnog odvjetnika (čl. 127. ZKP-a). Odluka o istražnom zatvoru donosi se na temelju procjene svih okolnosti slučaja, uključujući težinu djela, ponašanje okrivljenika i potrebu za zaštitom žrtve. Okrivljenik i njegov branitelj imaju pravo žalbe na odluku o istražnom zatvoru, no ta žalba ne odgađa izvršenje rješenja (čl. 134. ZKP-a).

Istražni zatvor predstavlja ozbiljno ograničenje slobode okrivljenika i često ima značajan utjecaj na njegovo osobno i profesionalno okruženje. Međutim, u slučajevima nasilja u obitelji i općenito rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, istražni zatvor je često nužan kako bi se osigurala sigurnost žrtve i spriječilo daljnje nasilje. Ova mjera također ima preventivni karakter jer šalje poruku da društvo i pravosuđe ozbiljno shvaćaju nasilje te poduzimaju konkretne korake za zaštitu žrtava.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Višnja Ljubičić, u izjavi za Jutarnji list istaknula je da je maksimalno trajanje istražnog zatvora za nasilje u obitelji nedovoljno u usporedbi s drugim kaznenim djelima. Naglasila je važnost razmjernosti prilikom određivanja istražnog zatvora, što znači da ograničenje slobode mora biti prikladno ozbiljnosti optužbi. Također je ukazala na stajalište Europskog suda za ljudska prava da istražni zatvor ne smije trajati duže od nužno potrebnog vremena za istragu, kako ne bi postao kazna. Na kraju je podcrtala potrebu za brzim djelovanjem tijela kaznenog progona kako bi postupci za nasilje u obitelji bili učinkoviti i pravedni.⁵⁴

4.2.2.2. Mjere opreza u užem smislu

Mjere opreza u užem smislu određuje ZKP u članku 98. st. 2., te navodi da su iste zabrana napuštanja boravišta, zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja, obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu, zabrana približavanja određenoj osobi, zabrana uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti, privremeno oduzimanje putne i druge isprave za prijelaz državne granice,

⁵⁴ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2024), Izjava Pravobraniteljice za Jutarnji list o nasilju u obitelji i duljini trajanja istražnog zatvora. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/1294> (15.8.2024.)

privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom, zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe, udaljenje iz doma, te zabrana pristupa internetu.

Uzimajući u obzir rezultate pojedinačne procjene potreba žrtve i bliskih osoba te potrebe zaštite žrtve, sud može, obrazloženim rješenjem, odrediti primjenu jedne ili više mjera opreza umjesto istražnog zatvora. Pritom će se okrivljenika upozoriti da će se u slučaju nepridržavanja izrečene mjere, ona zamijeniti istražnim zatvorom (čl. 98. st. 1. ZKP-a). Mjere opreza mogu se naložiti prije ili tijekom samog postupka. Prije podizanja optužnice, nadležnost za određivanje, produljenje i ukidanje mjera opreza leži na državnom odvjetniku, a u slučajevima kada se razmatra istražni zatvor, tu ulogu preuzima sudac istrage (čl. 98. st. 6. ZKP-a). Ova struktura omogućava da nadležna tijela redovito prate i upravljaju mjerama opreza, osiguravajući njihovu primjerenost i učinkovitost. Nakon što je optužnica podignuta, nadležnost prelazi na sud, koji odlučuje o mjerama opreza do trenutka pravomoćnosti presude ili do upućivanja na izdržavanje kazne zatvora (čl. 98. st. 6. ZKP-a).

Što se tiče vremenskog trajanja samih mjera, ono je uvjetovano potrebom za njihovim održavanjem. Mogu trajati najdulje do trenutka izvršnosti presude ili do upućivanja optuženika na izdržavanje kazne, ovisno o okolnostima koje su dovele do izricanja mjera (čl. 98. st. 7. ZKP-a). Važno je da se svaka dva mjeseca, računajući od dana pravomoćnosti prethodnog rješenja, tijelo koje je odredilo mjeru opreza ili sud, po službenoj dužnosti, očituje o postojanju potrebe za nastavkom mjere. U slučaju da mjera opreza nije više potrebna, ona će biti ukinuta. Ako je, međutim, mjera opreza određena kao uvjet jamstva, kontrola njezinog produljenja neće se provoditi (čl. 98. st. 7. ZKP-a). Trajanje mjera opreza nije ograničeno na najdulje rokove istražnog zatvora, što ih čini specifičnima u odnosu na prirodu i sadržaj mjera istražnog zatvora. Mjere opreza, ovisno o svom sadržaju, mogu uključivati različita ograničenja prava na osobnu slobodu, no nikada ne podrazumijevaju potpuno oduzimanje tog prava. Stoga su mjere opreza znatno blaže od istražnog zatvora. Zbog te relativne blagonaklonosti, nema potrebe za uvođenjem strogih rokova trajanja, te mogu biti na snazi sve do pravomoćnosti presude, kako je već naglašeno. Ova fleksibilnost omogućava prilagodbu mjera specifičnim okolnostima svakog pojedinačnog slučaja, osiguravajući tako ravnotežu između zaštite prava optuženika i potreba postupka.⁵⁵

O mjerama opreza i učinkovitosti istih izjasnila se i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova koja između ostalog navodi da mjere opreza nisu uvijek bile učinkovite u zaštiti žrtava

⁵⁵ Ivičević Karas, E. i Burić, Z., *op.cit.* na bilj. 53, str. 434

nasilja u obitelji i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja, često ne ispunjavajući svoju svrhu. Problemi su se javljali zbog poteškoća u ispravnoj procjeni rizika i očekivanja da određena mjera opreza može postići željeni cilj. Posebno je bilo problematično to što su se provjere poštivanja izrečenih mjera opreza uglavnom temeljile na razgovorima sa žrtvom, umjesto s počiniteljem. Pravobraniteljica smatra da bi fokus kod provjere kršenja mjera trebao biti na počinitelju, njegovom socijalnom okruženju, rodbini i prijateljima, dok bi žrtva trebala biti uključena samo uz njezinu izričitu suglasnost. Zbog toga se zalagala za proširenje pravilnika kojim se regulira način provjere mjera opreza, kako bi se provjere usmjerile i na počinitelja te osobe koje bi mogle imati saznanja o kršenju mjera, što je i provedeno tijekom 2021. godine.⁵⁶

Osim ZKP-om, mjere su definirane i Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji kao zaštitne mjere. Ove mjere predstavljaju preventivne mjere koje sud može odrediti kako bi se spriječilo daljnje nasilje i zaštitilo žrtvu tijekom trajanja kaznenog ili prekršajnog postupka. Imaju ključnu ulogu u zaštiti žrtava obiteljskog nasilja. One omogućuju brzo i učinkovito djelovanje u situacijama kada je žrtva u opasnosti, smanjujući rizik od daljnjeg nasilja. Osim što pružaju fizičku zaštitu, mjere opreza također pomažu žrtvama da se osjećaju sigurnije i podržano tijekom trajanja postupka.

4.3. Pojedinačna procjena žrtve

Novelom Zakona o kaznenom postupku 2017. godine, hrvatsko zakonodavstvo je uskladilo svoje propise s Direktivom 2012/29/EU od 25. listopada 2012., koja uspostavlja minimalne standarde za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela. Uvođenjem ove direktive u hrvatsko pravo, uveden je novi institut pojedinačne procjene potreba žrtve, što je ključno za obvezu procesnih tijela da svakoj žrtvi pristupaju individualizirano, uvažavajući njezine specifične potrebe za zaštitom i pomoći.⁵⁷

Pojedinačna procjena potreba žrtve provodi se u dva koraka. Prvi korak uključuje utvrđivanje postoji li potreba za posebnim mjerama zaštite. Ako ta potreba postoji, u drugom koraku se određuje koje konkretne mjere treba poduzeti kako bi se dodatno zaštitila žrtva i smanjio rizik od daljnje traumatizacije ili ponovne viktimizacije. Tijelo koje provodi procjenu

⁵⁶ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, (2022), Javno priopćenje o problematici rodno utemeljenog nasilja. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/781> (3.08.2024.)

⁵⁷Ivičević Karas, E., Burić, Z. i Filipović, H. (2019), Prva iskustva policijskih službenika u provođenju pojedinačne procjene žrtava kaznenih djela. *Policijska i sigurnost*, 28 (4), str. 468-489.

mora uzeti u obzir sve relevantne subjektivne i objektivne okolnosti, uključujući osobne značajke žrtve, kao što su postojanje rizika ili straha od nanošenja štete, težina i vrsta kaznenog djela, te okolnosti počinjenja kaznenog djela. Teška kaznena djela, poput različitih oblika nasilja (nasilje u bliskim odnosima, rodno uvjetovano i spolno nasilje), trgovanje ljudima, zločini iz mržnje, organizirani kriminal i druga kaznena djela s elementima nasilja, zahtijevaju posebnu pažnju tijekom procjene. Osobne značajke koje žrtvu čine posebno ranjivom, poput dobi, trudnoće, određenih invaliditeta ili zdravstvenog stanja, također se uzimaju u obzir.⁵⁸

Pri procjeni okolnosti kaznenog djela, važno je utvrditi je li žrtva osobno povezana s osumnjičenikom (npr. član obitelji, bliska osoba), boji li se da će joj osumnjičenik nauditi, je li osumnjičenik ranije sličnim postupcima ugrožavao žrtvu, je li se nasilničko ponašanje intenziviralo ili učestalo u posljednje vrijeme, je li kazneno djelo počinjeno na posebno okrutan i ponižavajući način, te je li žrtva ekonomski ovisna o osumnjičeniku. Svrha pojedinačne procjene je pružiti optimalnu zaštitu žrtvi, uzimajući u obzir specifične subjektivne i objektivne okolnosti kaznenog djela i konkretne potrebe žrtve. Osim toga, omogućava širu primjenu mjera policijske zaštite, uključujući tjelesnu zaštitu koju policija može pružiti prema policijskom zakonodavstvu, kao što je definirano u članku 99. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima. Ova procjena tako postaje temelj za primjenu različitih zaštitnih mjera, osiguravajući da se zaštita žrtava kaznenih djela provodi na najučinkovitiji način, prilagođen njihovim individualnim potrebama i okolnostima.⁵⁹

Iz svega navedenog možemo zaključiti da pojedinačna procjena žrtve ima posebnu važnost za žene koje su pretrpjele rodno utemeljeno nasilje. Naime, rodno utemeljeno nasilje nad ženama često uključuje specifične oblike zlostavljanja koje zahtijevaju posebne mjere zaštite i podrške. Ova vrsta nasilja može uključivati fizičko, psihičko, seksualno ili ekonomsko zlostavljanje, a svaka žrtva reagira drugačije na ove traume. Pojedinačna procjena omogućava prilagođavanje intervencija specifičnim potrebama svake žene, uzimajući u obzir njezine osobne značajke, povijest nasilja i trenutni rizik. Procjena također pomaže identificirati specifične opasnosti s kojima se žena suočava, kao što su prijetnje od počinitelja ili ekonomska ovisnost, što omogućuje razvoj ciljanih mjera zaštite. Pruža žrtvama pristup potrebnim resursima i podršci na način koji je osjetljiv na njihove specifične potrebe i kontekst, a time se

⁵⁸ *Ibid.*, str. 470.

⁵⁹ *Ibid.*, str. 477-478.

ne samo poboljšava zaštita žrtava, već se također doprinosi njihovom oporavku i osnaživanju, omogućujući im da ponovno izgrade svoje živote u sigurnom okruženju.

4.4. Postupak prijave i obrade prijava žrtava

4.4.1. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Problem nasilja u obitelji kao društveni problem zahtijeva društveno odgovornu reakciju. Za njegovo učinkovitije rješavanje nužna je čvršća povezanost i sustavni angažman svih uključenih institucija te bolje korištenje zakonskih mogućnosti radi osiguranja pravne sigurnosti, a kao rezultat toga Vlada Republike Hrvatske usvojila je Prvi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji još u rujnu 2005. godine te njegove izmjene i dopune godinu dana kasnije. Novi Protokol usvojen je 2019. godine.

Svrha Protokola usvojenog 2019. godine je osiguranje pravovremene i učinkovite provedbe postojećih propisa o zaštiti žrtve nasilja u obitelji sukladno ovlastima nadležnih tijela, unaprjeđenje suradnje i dugoročno utjecanje na smanjenje nasilničkog ponašanja. Sprečavanje nasilja u obitelji i zaštitu žrtve nije moguće provesti bez međusobne suradnje i povezanosti nadležnih tijela koja se bave zaštitom žrtava nasilja. Postupke u vezi s nasiljem u obitelji treba provoditi žurno, bez odgode, uvažavajući prava svih žrtava.⁶⁰

S obzirom na to da policijski službenici najčešće prvi dolaze u dodir sa žrtvama kaznenih djela te su samim time u poziciji da prvi pruže primarnu zaštitu i pomoć, postoji nekolicina dužnosti koje policija mora ispuniti nakon zaprimanja saznanja o nasilju u obitelji, a neke od njih jesu: žurno doći na mjesto događaja i pružiti potrebnu intervenciju; primjenom policijskih ovlasti prekinuti nasilnički čin odnosno spriječiti počinitelja nasilja u daljnjem nasilnom ponašanju i poduzeti mjere i radnje s ciljem trenutne zaštite žrtve (žrtava) od daljnjeg nasilja; pribaviti podatke i prikupiti obavijesti na način kojim će se osobi, za koju je prijavljeno ili se pretpostavlja da je žrtva nasilja omogućiti da policijskom službeniku neometano i bez straha odnosno u odvojenim prostorijama i bez nazočnosti počinitelja nasilja, priopći sve obavijesti

⁶⁰ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2005), Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji.

Dostupno na:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (25.7.2024.)

relevantne za utvrđivanje počinjenog nasilja; prema potrebi ili na zahtjev žrtve pozivom službe hitne medicinske pomoći ili na drugi način omogućiti žrtvi neodgodivo pružanje medicinske pomoći, oduzeti oružje počinitelju nasilja koje posjeduje legalno ili ilegalno; udaljiti počinitelja nasilja iz obitelji kada za to postoje zakonski uvjeti; te po dovršetku kriminalističkog istraživanja podnijeti odgovarajuću prijavu.⁶¹

Jedna od važnijih zadaća policije, već prije spomenuta, jest zaprimanje prijave te podnošenje kaznenih prijava i izvješća. Naime, policijski službenik dužan je zaprimiti prijavu o kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti. Ako je prijava priopćena telefonom ili drugim komunikacijskim uređajem, osigurava se, kad je to moguće, njezin elektronički zapis i o tome sastavlja službena zabilješka, a ako se prijava podnosi usmeno, prijavitelj će se upozoriti na posljedice lažnog prijavljivanja i po potrebi će se zatražiti pojašnjenja i dostavljanje dokumentacije i drugih podataka na koje se podnositelj poziva kako bi se mogla ocijeniti opravdanost prijave. O usmenoj prijavi sastavlja se zapisnik u koji će se unijeti dana upozorenja. Policijski službenik sastavlja izvješća kada je to zakonom određeno.⁶² Cilj postupanja policije je pružanje odgovarajuće zaštite i potpore žrtvi, učinkovito otkrivanje počinitelja, prikupljanje dokaza i procesuiranje počinitelja.

4.4.2. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

Seksualno nasilje predstavlja jedan od najtežih oblika rodno uvjetovanog nasilja i ozbiljan je oblik diskriminacije koji posebno pogađa žene. Iako seksualno nasilje može pogoditi osobe svih spolova i dobnih skupina, ono je neproporcionalno češće usmjereno prema djevojčicama, djevojkama i ženama. Većina počinitelja seksualnog nasilja su muškarci, što dodatno naglašava rodnu dimenziju ovog problema. Seksualno nasilje je duboko zabrinjavajući društveni problem iz dva ključna razloga: njegova raširenost i učestalo neprepoznavanje ili neprijavljivanje. Često se događa da žrtve zbog straha od stigmatizacije, sramote ili nedostatka povjerenja u sustav pravde ne prijavljuju takve incidente. Ova situacija doprinosi perpetuiranju nasilja i otežava njegovu prevenciju i rješavanje. Stoga je nužno razviti i primijeniti učinkovite mjere zaštite i podrške koje će pomoći žrtvama da se osjećaju sigurnije i da imaju povjerenja u

⁶¹ *Ibid.* str. 6-7

⁶² Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/09, 92/14, 70/19

sustav, kako bi se smanjila učestalost seksualnog nasilja i osigurala pravda za sve pogođene osobe.⁶³

Protokol u slučaju seksualnog nasilja u potpunosti je usklađen s novim Nacionalnim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine, koji je usvojen 2022. godine. Također, njegova izrada je definirana obvezom provedbe mjere 3.7. iz Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova do 2024. godine, koja nalaže osiguranje primjerenog postupanja institucija u slučajevima seksualnog nasilja. Protokol je razvijen kako bi osigurao pravovremenu, suosjećajnu te rodno i kulturno osjetljivu pomoć i potporu žrtvama od strane svih nadležnih institucija.⁶⁴

Kada se prijavljuje bilo koji oblik seksualnog nasilja, sve nadležne institucije su obvezne osigurati pravovremenu zaštitu žrtava i učinkovit progon počinitelja. U ovom kontekstu, relevantne institucije uključuju policiju, pravosudne organe (sud i državno odvjetništvo), Hrvatski zavod za socijalni rad, zdravstvene ustanove, pravobraniteljske institucije, te tijela iz Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja tijekom oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu. S obzirom na to da seksualno nasilje može nastati u različitim okruženjima, kao što su radna, odgojna, obrazovna, školska, sportska ili kulturna okruženja, svi relevantni subjekti – uključujući obrazovne ustanove, sveučilišta, sportske institucije i poslodavce iz oba sektora – moraju uspostaviti interne procedure za zaprimanje i postupanje s prijavama seksualnog nasilja. Podnošenje prijave policiji ili državnom odvjetništvu ne oslobađa instituciju odgovornosti za samostalno utvrđivanje relevantnih činjenica, zaštitu žrtve te provođenje disciplinskog i/ili stegovnog postupka protiv počinitelja zbog kršenja radnih obveza i narušavanja ugleda institucije, neovisno o ishodu kaznenog postupka.⁶⁵

Policijski službenici koji provode izvide moraju osigurati zaštitu identiteta žrtve seksualnog nasilja od početka kriminalističkog istraživanja. Podaci koji bi mogli otkriti identitet žrtve ne smiju biti javno objavljeni. Policija je također obavezna pružiti žrtvi odgovarajuću zaštitu prema procjeni sigurnosti, uzimajući u obzir moguću opasnost od ponovnog seksualnog nasilja, ugrožavanje zdravlja i života žrtve te moguće utjecaje počinitelja na njen iskaz.⁶⁶

⁶³ Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (2023), str. 3-15. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20seksualnog%20nasilja.pdf> (10.09.2024.)

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ *Ibid.*

5. ANALIZA SUDSKE PRAKSE

Analiza sudske prakse ključna je za razumijevanje kako pravni sustav reagira na slučajeve rodno utemeljenog nasilja nad ženama i kako se implementiraju zakonske mjere za zaštitu žrtava. Ova analiza omogućuje uvid u primjenu zakona, evaluaciju pravne zaštite i identifikaciju potencijalnih područja za poboljšanje.

Provedena analiza prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske bila je usredotočena na odluke koje su se odnosile na procesna prava žrtava rodno uvjetovanog nasilja, koja su ujedno i mjere procesne zaštite, a to su poseban način ispitivanja uporabom audio-video veze te isključenje javnosti s rasprave. Za pronalazak relevantnih odluka korišten je pretraživač na službenoj mrežnoj stranici Vrhovnog suda Republike Hrvatske SupraNova.

5.1. Poseban način ispitivanja uporabom audio-video veze

Kao žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode ili trgovanja ljudima, kao i na temelju rezultata pojedinačne procjene, osoba ima pravo tražiti poseban način ispitivanja kako bi se izbjegao kontakt s okrivljenikom, a to je putem audio-video veze. Time se nastoji izbjeći ponovljeno ispitivanje žrtve na raspravi, jer će se snimka reproducirati kao dokaz.

Postoji pregršt primjera ovakvog načina ispitivanja žrtava koje mogu biti muškarci, djeca ili žene, a u nastavku će se analizirati nekoliko slučajeva primjene audio-video veze tijekom ispitivanja žrtve nasilja nad ženama.

U predmetu I Kž 388/2019-6, optuženi D.V. proglašen je krivim za počinjenje teškog kaznenog djela protiv spolne slobode iz članka 154. stavka 2. u vezi stavka 1. točke 1. i 3. i članka 153. stavka 1. KZ/11, a također je osuđen za kazneno djelo protiv osobne slobode, protupravno oduzimanje slobode iz članka 136. stavka 1. KZ/11., te za kazneno djelo protiv spolne slobode, prostitucija iz članka 157. stavka 1. KZ/11. U tom konkretnom slučaju žrtva je ispitana putem audio video linka, i to na zahtjev državnog odvjetnika.⁶⁷

⁶⁷ VSRH, I Kž 388/2019-6 od 4. prosinca 2020.

Još jedna presuda Vrhovnog suda ističe važnost ispitivanja žrtava putem audio-video uređaja kako bi se izbjegao susret s optuženikom. U presudi broj VSRH-I Kž 471/15.-5. od 4. rujna 2007. navodi se slučaj silovane žrtve koja je zatražila pravo na ispitivanje putem audio-video uređaja. Sukladno članku 292. stavku 4., žrtva je ispitana iz druge prostorije, dok su se obrana, optužba i sudsko vijeće nalazili u raspravnoj dvorani.⁶⁸

Jedan od problema koji se javlja uslijed ovakvog načina ispitivanja žrtava je povreda konfrontacijskog prava optuženika. Iako ova tehnologija može biti opravdana u određenim situacijama, ona može potencijalno ograničiti pravo optuženika na ispitivanje svjedoka optužbe, koje je ključno za pravično suđenje. Takvi primjeri nalaze se u nastavku teksta.

U predmetu broj VSRH-I Kž 377/2018-8, koji se razmatrao na Vrhovnom sudu, oštećenica je ispitivana putem audio-video veze. Iako je ispitivanje bilo snimano, optuženik je izrazio zabrinutost da mu je uskraćeno pravo na konfrontaciju, budući da je mogao postavljati pitanja isključivo putem suca istrage, koji je komunicirao s oštećenicom iz druge prostorije. Ovaj oblik ispitivanja stvorio je situaciju u kojoj optuženik nije mogao direktno sudjelovati u procesu, što je postavilo pitanje pravičnosti postupka. Međutim, sudsko vijeće je zaključilo da nije došlo do povrede konfrontacijskog prava. Optuženik je imao mogućnost postavljanja pitanja preko suca istrage, čime su ispunjeni uvjeti propisani Zakonom o kaznenom postupku. Na taj način, sud je smatrao da je pravo na pravično suđenje, zagarantirano Ustavom Republike Hrvatske i Europskom konvencijom o ljudskim pravima, očuvano.⁶⁹

Još jedan primjer neutemeljene žalbe obrane na korištenje audio-video veze u kaznenom postupku odnosi se na predmet Kžm 4/2015-4. Optuženik u svojoj žalbi ističe da su mu ozbiljno narušena prava na pravično suđenje i da je došlo do povrede njegovog konfrontacijskog prava zbog ispitivanja žrtve putem audio-video veze. Tvrdi da ova metoda ispitivanja onemogućava direktnu interakciju s svjedokinjom. Naime, ispitivanje oštećenice M. M., kao svjedokinje u predmetu kaznenog djela protiv spolne slobode, putem audio-video uređaja temelji se na zakonskoj odredbi iz članka 292. stavka 4. ZKP-a, što je sud prvog stupnja jasno naznačio u zapisniku o raspravi od 26. kolovoza 2014. godine. Iz zapisnika o provedenim raspravama jasno je da je optuženik, uz prisustvo svog branitelja, aktivno sudjelovao u postupku, ispitivao je svjedoke i vještake te je imao priliku iznijeti primjedbe na njihove iskaze.⁷⁰

⁶⁸ VSRH, I Kž 471/15.-5 od 4. rujna 2007.

⁶⁹ VSRH, I Kž 377/2018-8 od 12. rujna 2018.

⁷⁰ VSRH, Kžm 4/2015-4 od 18. siječnja 2018.

Dakle, audio-video ispitivanje žrtve omogućava efikasno prikupljanje i dokumentiranje iskaza, istovremeno štiteći žrtvu od dodatnog emocionalnog stresa i izloženosti. Ova metoda osigurava preciznost i konzistentnost iskaza, poboljšava sigurnost i privatnost žrtve te pruža pravne prednosti u postupcima. Iako postoji mogućnost povrede konfrontacijskog prava optuženika, korištenje audio-video veze opravdava se potrebom za zaštitom žrtve u kaznenom postupku, a ta ograničenja smatraju se prihvatljivima. Ključno je, međutim, osigurati visoku tehničku kvalitetu i pridržavati se etičkih standarda kako bi se postigla maksimalna korisnost i zaštita žrtve. Ovaj balans između zaštite žrtve i prava optuženika predstavlja izazov koji zahtijeva pažljivo razmatranje u svakom individualnom slučaju.

5.2. Isključenje javnosti

Kao što je već rečeno prije u radu, žrtva kaznenog djela protiv spolne slobode ili kaznenog djela trgovanja ljudima, kao i žrtva za koju se to utvrdi na temelju pojedinačne procjene, ima pravo na isključenje javnosti u kaznenom postupku. Naime, vijeće može odlučiti isključiti javnost tijekom cijele rasprave ili njenog dijela iz nekoliko razloga. Jedan od glavnih razloga je zaštita osoba mlađih od osamnaest godina, a na zahtjev žrtve, javnost se može isključiti tijekom njenog ispitivanja kao svjedoka. Tijekom rasprave, od trenutka otvaranja zasjedanja do njenog završetka, vijeće ima ovlasti da po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka, ali uvijek nakon ispitivanja, odluči o isključenju javnosti. Ova odluka može biti motivirana potrebom za zaštitom sigurnosti i obrane Republike Hrvatske, očuvanjem tajne koja bi mogla biti ugrožena javnom raspravom, zaštitom javnog reda i mira, ili zaštitom osobnog i obiteljskog života optuženika, žrtve, oštećenika ili drugih sudionika u postupku. Isto tako, Vijeće može dopustiti prisustvo određenim službenim osobama, znanstvenicima, javnim radnicima ili osobama od povjerenja na raspravi iz koje je javnost isključena. Također, na zahtjev optuženika, prisustvo se može odobriti i njegovoj bračnoj ili izvanbračnoj partnerici te bliskim srodnicima. Predsjednik vijeća obvezan je upozoriti sve prisutne na raspravi koja se vodi u tajnosti da su dužni čuvati u tajnosti sve informacije do kojih su došli tijekom rasprave. Kršenje ove obveze, odnosno odavanje tajnih informacija, smatra se kaznenim djelom.

Primjeri odluka o isključenju javnosti u kaznenom postupku su brojni, a neki od njih bit će iznijeti u nastavku.

U predmetu I Kž-32/2021-4 prvostupanjski sud ispravno je zaključio da su ispunjeni zakonski uvjeti za isključenje javnosti tijekom cijele rasprave, kako bi se zaštitio osobni i obiteljski život žrtve, u skladu s člankom 388. stavak 2. točka 4. ZKP/08. Radi se o 73godišnjoj žrtvi, a optuženik je optužen za teško kazneno djelo protiv spolne slobode. S obzirom na prirodu ovog kaznenog djela, koje zadire u najintimnije sfere spolne slobode, privatnosti, osobnosti i dostojanstva, sud je ispravno zaključio da će isključenje javnosti doprinijeti zaštiti žrtvinog osobnog i obiteljskog života, posebno kako bi se spriječilo da susjedi, poznanici i prijatelji raspravljaju o predmetu.⁷¹

U predmetu I Kž 200/2020-8 sud je isključio javnost tijekom cijele rasprave. Javnost je isključena s rasprave nakon ispitivanja stranaka, a razlog za to je bila zaštita osobnog i obiteljskog života žrtve A. Š. Optuženi I. A. tereti se za kazneno djelo protiv spolne slobode – silovanje. S obzirom na prirodu tog kaznenog djela i sadržaj dokaza koji su trebali biti predstavljeni tijekom rasprave, bilo je za očekivati da će se iznositi i osjetljive pojedinosti iz života žrtve. Sud je stoga imao obavezu zaštititi njezinu privatnost, prije svega primjenom instituta isključenja javnosti. Prvostupanjski sud ispravno je odlučio isključiti javnost za cijelu raspravu, a ne samo za njen dio, jer bi bilo teško izdvojiti specifične dijelove iskaza svjedoka ili sadržaj materijalne dokumentacije koji se odnosi na privatni i obiteljski život žrtve, a prilikom donošenja odluke o isključenju javnosti s rasprave sud je javno objavio svako rješenje o isključenju te ga kratko obrazložio.⁷²

Nadalje, u predmetu I Kž 201/16-4 optuženik je uložio žalbu protiv odluke suda o isključenju javnosti s rasprave, no ta je žalba odbijena. Sud je odluku o isključenju javnosti obrazložio time da će se tijekom kaznenog postupka raspravljati o osjetljivim detaljima vezanim uz osobni i obiteljski život, kako oštećenice, tako i optuženika. Ova situacija predstavlja zakonsku osnovu za isključenje javnosti. S obzirom na prirodu kaznenog djela silovanja, koje duboko zadire u intimne sfere spolnih sloboda i osobnu privatnost, prvostupanjski sud je pravilno zaključio da će isključenje javnosti pridonijeti kvalitetnijem izvođenju dokaza. Ova mjera omogućava svjedocima i vještacima da slobodnije i manje sputano iznose svoje spoznaje, nalaze i mišljenja, čime se osigurava bolje razjašnjenje okolnosti slučaja, a istovremeno se štiti privatnost svih uključenih.⁷³

⁷¹ VKSRH, I Kž-32/2021-4 od 30. ožujka 2021.

⁷² VSRH, I Kž 200/2020-8 od 9. lipnja 2021.

⁷³ VSRH, I Kž 201/16-4 od 17. svibnja 2016.

Još jedan primjer neosnovane žalbe na odluku suda o isključenju javnosti može se pronaći u predmetu I Kž 433/14-4. U ovom slučaju, javnost je isključena za cijeli tijek rasprave kako bi se zaštitio osobni i obiteljski život žrtve i oštećenih. U žalbi, podnesenoj preko branitelja, žalitelj ističe da u konkretnom slučaju ne postoje osnove za isključenje javnosti tijekom cijelog kaznenog postupka, posebno s obzirom na dokaze koji će biti izneseni na glavnoj raspravi, a koji ne sadrže informacije o osobnom i obiteljskom životu žrtve i njezine obitelji. Sud je, međutim, naglasio da, s obzirom na prirodu kaznenog djela koje se optuženiku stavlja na teret i sadržaj dokaza koji će se izvoditi na raspravi, evidentno je da će se tijekom postupka iznositi i osjetljive pojedinosti iz života žrtve i njezine obitelji. Stoga je sud dužan zaštititi ove informacije primjenom instituta isključenja javnosti, kako bi se očuvala privatnost i dostojanstvo svih uključenih.⁷⁴

Može se zaključiti da isključenje javnosti s rasprave predstavlja ključan instrument za zaštitu privatnosti i dostojanstva žrtava, posebno u slučajevima osjetljivih kaznenih djela, kao što su kaznena djela protiv spolne slobode. Ovaj postupak omogućava da se detalji intimne prirode i osjetljive informacije ne izlažu javnosti, čime se smanjuje rizik od dodatne traumatizacije žrtava i njihovih obitelji. Osiguravanje privatnosti žrtava doprinosi pravednijem sudskom postupku jer omogućava svjedocima i vještacima da slobodnije iznose svoja svjedočenja bez straha od javnog pritiska ili osude. Istodobno, isključenje javnosti pomaže u sprječavanju neprimjerenih utjecaja na svjedoke, što je od esencijalne važnosti za očuvanje integriteta postupka. Međutim, važno je napomenuti da isključenje javnosti mora biti opravdano i temeljeno na konkretnim razlozima koji se odnose na zaštitu prava svih sudionika u postupku. Ovi razlozi mogu uključivati zaštitu osobnih podataka, sprječavanje ponovne stigmatizacije žrtava, te očuvanje sigurnosti i mira u postupku.

⁷⁴ VSRH, I Kž 433/14-4 od 23. srpnja 2014.

6. ZAKLJUČAK

Rodno utemeljeno nasilje nad ženama predstavlja ozbiljan društveni problem koji zahtijeva sveobuhvatan i integriran pristup. Kroz ovo istraživanje i analizu različitih aspekata kaznenoprocenopravne zaštite žrtava rodno utemeljenog nasilja nad ženama, jasno je da su potrebne kontinuirane reforme i unapređenja u zakonodavnom i institucionalnom okviru kako bi se osigurala adekvatna zaštita i podrška žrtvama.

Pojmovno uređenje ovog fenomena, uključujući definiciju rodno utemeljenog nasilja, osigurava da je pravni okvir jasno postavljen i da odgovara međunarodnim standardima. Hrvatski Ustav, međunarodni dokumenti poput Istanbulske konvencije, te domaći zakoni pružaju osnovu za suzbijanje nasilja nad ženama. Međutim, usprkos postojećim zakonodavnim okvirima, ključni izazov ostaje njihova djelotvorna provedba.

Uspostava sustava podrške žrtvama rodno utemeljenog nasilja predstavlja ključni korak u osiguravanju pravde i oporavka za žrtve. Sustav podrške uključuje širok spektar usluga, od općeg sustava podrške žrtvama i svjedocima do specijaliziranih centara i nevladinih organizacija koje pružaju neposrednu pomoć ženama koje su doživjele nasilje. Posebna pažnja posvećena je osiguravanju dostupnosti i učinkovitosti hitnih službi, psihološke pomoći i savjetovanja, čime se omogućuje žrtvama da dobiju sveobuhvatnu pomoć i podršku.

Kaznenoprocenopravni instrumenti, poput prava žrtava tijekom kaznenog postupka i mjera opreza, ključni su za zaštitu žrtava i njihovo osnaživanje tijekom kaznenog procesa. Važno je unaprijediti mjere zaštite, posebno u pogledu istražnog zatvora i procesnih prava, kako bi se osigurala maksimalna zaštita žrtava i prevencija daljnjeg nasilja.

Analiza pravnih slučajeva i sudske prakse ukazuje na napredak u prilagodbi pravosudnog sustava potrebama žrtava, kao i na potrebu za dodatnim poboljšanjima u primjeni posebnih mjera poput ispitivanja putem audio-video veze i isključenja javnosti. Ove mjere su od ključne važnosti za osiguranje sigurnosti žrtava i smanjenje sekundarne viktimizacije. Isključenje javnosti omogućava žrtvama da slobodnije iznose svoja svjedočenja bez straha od javnog pritiska te stvara sigurnije okruženje koje omogućava slobodnije i iskrenije svjedočenje, dok audio-video ispitivanje štiti žrtvu od emocionalnog stresa povezanog s izravnim izlaganjem u sudnici i omogućava precizno prikupljanje iskaza. Iako postoje izazovi u balansiranju prava žrtava i prava optuženika, važno je osigurati visoke tehničke i etičke standarde kako bi se

postigla maksimalna zaštita i pravda za sve sudionike u postupku. Kontinuirano usavršavanje ovih procedura može značajno poboljšati kvalitetu pravosudnog sustava, povećati povjerenje u pravosuđe i osigurati sigurnije okruženje za sve uključene. U konačnici, cilj je stvoriti sustav koji ne samo da štiti prava žrtava, već i održava pravičnost i integritet u svim fazama kaznenog postupka.

Zaključno, ovaj rad ukazuje na to da, iako su postignuti značajni rezultati u stvaranju okvira za zaštitu žrtava rodno utemeljenog nasilja, stalna evaluacija i prilagodba postojećih politika i praksi su nužni kako bi se osigurala učinkovita i osjetljiva podrška žrtvama. Samo kroz dosljednu provedbu zakona, edukaciju i osnaživanje institucija, može se postići pravedniji i sigurniji sustav zaštite za sve žrtve rodno utemeljenog nasilja nad ženama. Važno je također uključiti glas žrtava u proces donošenja odluka kako bi se osiguralo da se njihove stvarne potrebe i iskustva uvažavaju. Razvijanje multidisciplinarnih pristupa koji uključuju suradnju između pravosudnih, socijalnih i zdravstvenih službi može dodatno poboljšati odgovor sustava na rodno utemeljeno nasilje. U konačnici, osnaživanjem zajednice i poticanjem društvene svijesti o ovim pitanjima možemo stvoriti kulturu koja aktivno odbacuje nasilje i podržava žrtve, čime se doprinosi dugoročnom smanjenju rodno utemeljenog nasilja.

7. LITERATURA

Knjige i članci:

1. Bezić, R. i Šprem, P. (2020), Zaštita žrtava u kaznenom postupku - praktična implementacija Direktive 2012/29/EU. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 27 (2), str. 603-635.
2. Bonačić, M. i Filipović, H. (2022), Istraživanje o dvostrukim uhićenjima kod prekršaja nasilja u obitelji. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 29 (2), str. 247-285.
3. Burić, Z. (2015), Novi položaj žrtve u kaznenom postupku – U povodu obveze transponiranja odredaba Direktive 2012/29/EU u hrvatski kaznenopravni sustav. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 22 (2), str. 383-410.
4. Drožđan-Kranjčec, A. i Mamula, M. (2023), Sustav podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Hrvatskoj – usklađenost s međunarodnim zahtjevima i standardima. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 30 (2), str. 545-568.
5. Đurđević, Z. (2022), Nekoliko riječi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 29 (2), 0-0.
6. Ivičević Karas, E. i Burić, Z. (2019), Na putu prema transponiranju Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći u hrvatski kazneni postupak? Osvrt na Prijedlog osme novele ZKP-a. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 26 (2), str. 417-446.
7. Ivičević Karas, E., Burić, Z. i Filipović, H. (2019), Prva iskustva policijskih službenika u provođenju pojedinačne procjene žrtava kaznenih djela. Policija i sigurnost, 28 (4), str. 468-489.
8. Ivičević Karas, E., Posebno ranjive kategorije žrtava kaznenih djela u hrvatskom kaznenom procesnom pravu- normativni okvir i praksa, u: Žrtva krivičnog dela i krivičnopravni instrumenti zaštite (međunarodni pravni standardi, regionalna krivična zakonodavstva, primena i mere unapređenja zaštite), Bejatović, S. (ur), Misija OEBS u Srbiji, Beograd, 2020., str. 148-149.
9. Krapac, D. i sur. (2020), Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije. VIII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje; Zagreb: Narodne novine, str. 251.
10. Tomašević, G. i Pajčić, M. (2008), Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15 (2), str. 817-857.

11. Željko, D. (2021), Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu (Zagreb), 28 (2), str. 381-404.

Pravni izvori

1. Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24)
2. Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22)
3. Uredba o prihvaćanju Izmjene članka 20. stavka 1. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) (NN MU, br. 15/2003)
4. Ustav Republike Hrvatske, pročišćeni tekst (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)
5. Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)
6. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09, 92/14, 70/19)
7. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Narodne novine (NN, MU, br. 3/2018)
8. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17, 126/19, 84/21, 114/22, 36/24)

Ostali izvori

1. Autonomna ženska kuća Zagreb (b.d.), Povijest Autonomne ženske kuće Zagreb. Dostupno na: <https://azkz.hr/o-nama/povijest/> (1.8.2024.)
2. B.a.B.e. Budi aktivna. Budi emancipiran., Helpline (b.d.), Saznaj svoja prava. Dostupno na: <https://stop-nasilju.com/saznaj-svoja-prava/> (7.8.2024.)
3. B.a.B.e., Budi aktivna. Budi emancipiran. (b.d.), O nama. Dostupno na: <https://babe.hr/o-nama/> (1.08.2024.)
4. European Institute for Gender Equality (b.d.), Rodno uvjetovano nasilje nad ženama. Dostupno na: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1312?language_content_entity=hr (25.7.2024.)

5. Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Republike Hrvatske (b.d.), Sustav podrške žrtvama i svjedocima. Dostupno na: <https://mpudt.gov.hr/istaknute teme-11/sustav-podrske-zrtvama-i-svjedocima/27403> (26.7.2024.)
6. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (b.d.), Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/03%20o%C5%BEujak/28%20o%C5%BEujka/Istanbulska/index.html> (25.7.2024.)
7. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2005), Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol_o_postupanju_u_slucaju_nasilja_u_obitelji-usvojila_Vlada_19_6_2019.pdf (25.7.2024.)
8. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2024), Izjava Pravobraniteljice za Jutarnji list o nasilju u obitelji i duljini trajanja istražnog zatvora. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/1294> (15.8.2024.)
9. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2024), Pravobraniteljica održala online edukaciju o problematici dvostrukih uhićenja. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/1263> (10.09.2024.)
10. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, (2022), Javno priopćenje o problematici rodno utemeljenog nasilja. Dostupno na: <https://www.prs.hr/cms/post/781> (3.08.2024.)
11. Udruga za zaštitu žena i djece žrtava obiteljskog nasilja „IRIS“ Bjelovar (b.d.), Besplatna SOS linija za pomoć i podršku ženama žrtvama rodno uvjetovanog nasilja. Dostupno na: <https://www.iris-sigurnakucabjelovar.hr/0800-200-033-besplatna-sos-linija-za-pomoc-i-podrsku-zenama-zrtvama-rodno-uvjetovanog-nasilja/> (1.8.2024.)
12. Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske (2015), Pregled provedbe Pekinške platforme za djelovanje u državama članicama EU-a: Nasilje nad ženama - Podrška žrtvama. Zagreb: Biblioteka ONA, str. 18. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/EIGE/Publikacija%20EIGE_Pregled%20provedbe%20Pekin%C5%A1ke%20platforme%20za%20djelovanje%20u%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlamicama%20EU-a%20Nasilje%20nad%20%C5%BEenama%20-%20podr%C5%A1ka%20%C5%BErtvama_Glavni%20nalazi%20E2%80%9C.pdf (1.8.2024.)

13. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (2009), UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Zagreb: Biblioteka ONA, str. 11. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20%C5%BEena_%203%20izdanje.pdf (25.7.2024.)
14. Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH (2009), UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Zagreb: Biblioteka ONA, str. 11. Dostupno na: https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20%C5%BEena_%203%20izdanje.pdf (25.7.2024.)
15. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (2023), str. 3-15. Dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20seksualnog%20nasilja.pdf> (10.09.2024.)
16. Ženska soba (b.d.), Opis ženske sobe. Dostupno na: <https://zenskasoba.hr/opis-zs/> (1.08.2024.)

Sudske odluke

Vrhovni sud Republike Hrvatske

1. I Kž 471/15.-5 od 4. rujna 2007.
2. I Kž 433/14-4 od 23. srpnja 2014.
3. I Kž 201/16-4 od 17. svibnja 2016.
4. Kžm 4/2015-4 od 18. siječnja 2018.
5. I Kž 377/2018-8 od 12. rujna 2018.
6. I Kž 388/2019-6 od 4. prosinca 2020.
7. I Kž 200/2020-8 od 9. lipnja 2021.

Visoki kazneni sud Republike Hrvatske

1. I Kž-32/2021-4 od 30. ožujka 2021.